

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

С. В. Сьомін, О. О. Резнікова

Невід'ємним складником підвищення національних безпекових і оборонних спроможностей нині є модернізація системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для сектору безпеки і оборони України. Цей процес покликаний посилити спроможність нашої держави протистояти агресії Російської Федерації, гарантувати мирне майбутнє України як суверенної, демократичної та правової держави. У статті проаналізовано вимоги чинного законодавства України в галузі освіти щодо вищих навчальних закладів і закладів зі специфічними умовами навчання та досліджено особливості їх функціонування. Запропоновано розпочати фахову наукову міжвідомчу дискусію стосовно можливих напрямів модернізації системи підготовки кадрів для сектору безпеки і оборони. Особливу увагу приділено нормативно-правовому забезпеченню інституційних змін у системі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для сил безпеки України.

Ключові слова: сектор безпеки і оборони, вища освіта, професійна підготовка, підвищення кваліфікації.

Sergii Somin, Olga Reznikova

THE PROBLEMS OF REFORMING OF THE TRAINING SYSTEM FOR NATIONAL SECURITY AND DEFENCE SECTOR OF UKRAINE

In accordance with the objectives set out in the National Security Strategy of Ukraine, the Military Doctrine of Ukraine and the Concept for the Development of Security and Defence Sector of Ukraine, modernization of the Sector's personnel training, retraining and advanced training system is an integral part of the national security and defence capabilities enhancement. This process is to strengthen the ability of our country to resist the aggression of the Russian Federation, to guarantee the peaceful future of Ukraine as a sovereign, democratic and constitutional law-governed state. The article analyzes the requirements of current education legislation of Ukraine on educational institutions with specific conditions of training and studies features of their functioning. A professional scientific interagency discussion on possible ways of modernization of the Security and Defence Sector personnel training system is proposed to start. Special attention is given to regulatory and legal support of institutional changes in the system of training, retraining and advanced training of personnel for the security forces of Ukraine.

Keywords: security and defence sector, higher education, professional training, improvement of professional skill.

Нині в Україні існує об'єктивна необхідність реформування сектору безпеки і оборони. Саме на нього покладаються основні завдання сучасного етапу українського державотворення – захист державного суверенітету, відновлення територіальної цілісності, зміцнення конституційного ладу, захист національних цінностей, прав і свобод українських громадян в умовах російської збройної агресії, що триває на сході України, та анексії Кримського півострова.

Відповідно до завдань, визначених у Стратегії національної безпеки України, Военній доктрині України

та Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України, невід'ємним складником підвищення національних безпекових і оборонних спроможностей є модернізація системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для сектору безпеки і оборони України за стандартами ЄС та НАТО. Забезпечення сил безпеки і оборони високопрофесійними кадрами, які володіють сучасними технологіями, дозволить значно посилити нашу спроможність протистояти агресії Російської Федерації, гарантувати мирне майбутнє України як суверенної, демократичної та правової держави.

Сьомін Сергій Валерійович – доктор політичних наук, професор, головний науковий співробітник Національного інституту стратегічних досліджень

Резнікова Ольга Олександрівна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, заслужений економіст України, завідувач відділу проблем національної безпеки Національного інституту стратегічних досліджень

Аналіз останніх досліджень, публікацій засвідчує, що визнані в світі фахівці й експерти з питань національної та міжнародної безпеки, зокрема Аллен Даллес, Міккель Расмуссен, Вільям Парк, Він Рис, Баррі Бузан, Лене Хансен, підкреслюють важливу роль кадрового забезпечення при розбудові ефективних національних і міжнародних безпекових систем. Особливого значення набуває розвиток і вдосконалення систем підготовки фахівців для сил безпеки і оборони в умовах виникнення загроз гібридного типу.

У той же час аналіз досліджень і публікацій вітчизняних експертів, а також нормативно-правових актів України дозволяє зробити висновок про те, що попри значну кількість документів, які визначають порядок і стандарти здобуття вищої освіти в Україні, зокрема законів України «Про освіту» [1], «Про вищу освіту» [2], а також постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» [3], підходи до підготовки кадрів для сектору безпеки і оборони в нашій державі наразі є застарілими та не відповідають потребам забезпечення національної безпеки в сучасних умовах.

Нині підготовка кадрів для спецслужб України здійснюється за загальноосвітніми стандартами та обсягами, не має власної системи оцінки якості професійного навчання, обтяжена непотрібним змістовним і часовим навантаженням, а головне – не враховує реальних потреб сил безпеки України.

Попередні спроби вдосконалення процесу підготовки кадрів для цієї сфери носили переважно «поліпшувальний» характер і не передбачали зміну цілей та умов такого професійного навчання.

Метою статті є визначення можливих напрямів формування ефективної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для сил безпеки України, виходячи із завдань, визначених Концепцією розвитку сектору безпеки і оборони України, а також на підставі аналізу вимог законодавства України в галузі освіти та дослідження особливостей функціонування вітчизняних та іноземних ВНЗ зі специфічними умовами навчання.

Характерною особливістю сучасної теорії та практики підготовки кадрів для сектору безпеки і оборони у провідних країнах Заходу є те, що владні структури повною мірою усвідомлюють надзвичайну важливість якісної професійної підготовки спецслужбовців, а також обов'язковість належного матеріального та морально-психологічного супроводу цього процесу. Для урядів країн ЄС і НАТО аксіомою є твердження, що наявність добре підготовлених кадрів – неодмінна умова якісного функціонування силових структур.

Провідні країни світу накопичили тривалий досвід формування й удосконалення систем підготовки кадрів для сектору безпеки і оборони. Проте, слід зауважити, що відповідні національні системи мають характерні особливості та розбудовуються на основі власних пріоритетів і завдань, з урахуванням потреб внутрішньої та зовнішньої безпекової ситуації.

Баррі Бузан зазначає, що з розвитком нових технологій, поширенням світом таких небезпечних явищ, як міжнародний тероризм, кіберзлочинність тощо, дослідження й освітні програми у сфері безпеки «набувають більш широких, глибоких і складних підходів щодо того, як інтерпретувати будь-яку подію або проблему» [4, с. 255]. Вільям Парк, досліджуючи зміни стратегічних документів НАТО після холодної війни, і особливо останніх років, звертає увагу на зростання ролі невоєнних засобів і методів у діяльності Альянсу [5].

Зростання кількості загроз у сучасному світі та підвищення їхнього рівня загроз нині ставить перед усіма країнами, навіть тими, що мають потужні сили безпеки і оборони, нові завдання щодо зміцнення боєготовності за рахунок інтенсифікації бойової підготовки і проведення навчань, організації додаткових досліджень, тренінгів із запобігання кібератакам тощо. Зокрема, такі завдання визначені у Стратегії національної безпеки США (2015) [6].

Протидія загрозам нового, гібридного типу здебільшого належить до компетенції правоохоронних органів і спеціальних служб. Отже, вимоги до їхньої діяльності підвищуються, а освітній процес при підготовці кадрів для правоохоронних органів і спецслужб закономірно стає більш динамічним і різноманітним.

Спільною рисою багатьох країн ЄС і НАТО є те, що навчальні заклади, які здійснюють підготовку кадрів для правоохоронних і розвідувальних органів, зазвичай орієнтовані на професійну підготовку осіб, котрі вже отримали вищу освіту в цивільних чи військових ВНЗ. Ці заклади освіти зі специфічними умовами навчання, як правило, проводять короткострокові навчальні курси, приділяючи особливу увагу розвитку у слухачів (курсантів) необхідних практичних навичок.

Один із «батьків-засновників» американської розвідки Аллен Даллес свого часу зазначав, що найголовніше у навчанні співробітників спецслужб – прищепити їм практичні навички оперативної діяльності. Так, розвідувальні школи США активно використовують для цього практику юридичних навчальних закладів, які навчають на прикладах конкретних судових справ, а також застосовують армійську методику створення ситуацій, «максимально наближених до бойових дій» [7].

В органах сектору безпеки і оборони провідних країн робота з кадрами триває на всіх етапах здобуття ними освіти та передбачає: вивчення й перевірку кандидатів, їхнє навчання, стажування на робочому місці, періодичне підвищення професійної кваліфікації, проведення виховної роботи з тими, хто навчається.

Наприклад, особливий наголос в організації навчального процесу з підготовки співробітників спецслужб США робиться на використанні особливостей «американського менталітету», що передбачає серйозне прагматичне ставлення до навчання як засобу отримання додаткових навичок і вмінь, а в результаті – просування по службі, збільшення грошового утримання, зміцнення авторитету тощо [8].

Як визначено в Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України, основні зусилля мають бути зосереджені на поетапному та узгодженому нарощуванні оперативних спроможностей сил безпеки і оборони та рівня їхньої готовності до невідкладного реагування на виклики й загрози національній безпеці України. Невід'ємною складовою цього є розбудова ефективної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для безпекових структур [9].

Серед напрямів досягнення необхідних спроможностей сектору безпеки і оборони окреслено підвищення ефективності підготовки наукових кадрів та функціонування системи кадрового забезпечення науково-технологічної й освітньої діяльності.

На сьогодні підготовка кадрів для сил безпеки України є складником загальнодержавної системи освіти і включає в себе органи управління та мережі спеціальних вищих навчальних закладів (СВНЗ) і спеціальних навчальних підрозділів вищих навчальних закладів (СНП ВНЗ). Відомче керівництво закладами спеціальної освіти здійснюють відповідні управління (відділи), які є структурними підрозділами апарату центральних органів державної влади або державних органів зі спеціальним статусом.

ВНЗ зі специфічними умовами навчання та спеціальні навчальні підрозділи ВНЗ України приймають на навчання за ступенем (освітньо-кваліфікаційним рівнем) бакалавра (спеціаліста) осіб із числа цивільної молоді, військовослужбовців строкової військової служби, військовослужбовців військової служби за контрактом і здійснюють підготовку за очною та заочною формами навчання з метою подальшого проходження служби за контрактом в органах сил безпеки України. Крім того, деякі ВНЗ зі специфічними умовами навчання (спеціальні навчальні підрозділи ВНЗ України) здійснюють підготовку (мають відповідні ліцензії) за ступенями вищої освіти магістра та доктора філософії. Випускники СВНЗ (СНП ВНЗ) отримують

диплом державного зразка про повну (або базову) вищу освіту та відповідну кваліфікацію. Загальний термін навчання – від 4 до 12 років.

Повний освітній цикл у сфері підготовки кадрів для сил безпеки України можна продемонструвати на прикладі підготовки фахівців для органів і підрозділів цивільного захисту. Він має кілька рівнів, а саме:

– початкова підготовка молоді (допрофесійна орієнтація молоді, 10–11 класи) – *Ліцей цивільного захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*;

– підготовка кваліфікованих робітників за спеціальностями сфери цивільного захисту (у галузевих професійно-технічних навчальних закладах/навчальних підрозділах на рівні державних стандартів професійно-технічної освіти) – *Вище професійне училище Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (м. Вінниця), Навчальний центр Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту (с. Ватутіне Харківської області), навчальні пункти аварійно-рятувальних загонів у всіх регіонах держави*;

– підготовка фахівців з вищою освітою (у ВНЗ цивільного захисту за освітніми/освітньо-кваліфікаційними рівнями молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста, магістра) – *Національний університет цивільного захисту України (м. Харків), Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Черкаський інститут пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України*;

– підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів за освітньо-науковими рівнями доктора філософії (кандидат наук), доктора наук – *у ВНЗ цивільного захисту*;

– післядипломна освіта державних службовців, осіб рядового і начальницького складу (підвищення кваліфікації, спеціалізація у ВНЗ цивільного захисту та інших закладах післядипломної освіти), функціональне навчання у сфері цивільного захисту (підвищення кваліфікації цільового призначення керівного складу та фахівців органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів із питань цивільного захисту) – *Інститут державного управління у сфері цивільного захисту (м. Київ), Інститут підвищення кваліфікації керівних кадрів Національної академії державного управління при Президентові України та інші державні заклади післядипломної освіти, а також факультети післядипломної освіти університетів і професійних училищ*.

Крім зазначених базових навчальних закладів, фахівці цивільного захисту можуть проходити

підготовку за державним замовленням і в інших навчальних закладах. Галузева система освіти, що існує, дозволяє ДСНС України вирішувати питання комплектування органів і підрозділів цивільного захисту кадрами з вищою освітою, робітничими кадрами, безперервного підвищення рівня їхньої професійної освіти.

Проте не всі органи сил безпеки потребують такої розлогої системи підготовки кадрів. Так, професійна підготовка фахівців для деяких розвідувальних органів і спеціальних служб України розрахована на осіб, які вже мають освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра, спеціаліста або магістра.

Реформування Міністерства внутрішніх справ, утворення Національної поліції України потребує модернізації системи професійної освіти й кадрового забезпечення цих правоохоронних органів. Наразі така система перебуває на етапі реформування і поки що не має офіційно затвердженої програми дій.

Водночас із модернізацією сектору безпеки і оборони України відбувається реформування освітнього процесу в державі. Тому важливо забезпечити узгодження цих процесів.

Аналіз законодавства України у сфері вищої освіти [1, 2] дозволяє виокремити низку проблем, які не лише не сприяють розвитку кадрового забезпечення сектору безпеки і оборони, а й суперечать специфіці професійної підготовки «силовиків». Це стосується, зокрема, таких вимог зазначених вище законів, як:

– обов'язковий відкритий характер навчальних закладів незалежно від форми власності, відомчої приналежності та специфіки навчального процесу, а також відкритість формування структури й обсягу освітньої та професійної підготовки фахівців з вищою освітою. За таких умов складно забезпечити належний захист відомостей, що мають гриф «таємно» та «цілком таємно»;

– здійснення безпосереднього керівництва всіма державними навчальними закладами України (незалежно від відомчого підпорядкування) з боку МОН України та його право разом із Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) інспектувати навчальні заклади зі специфічними умовами навчання (до їх числа потрапляють і військові ВНЗ) щодо організації навчально-виховної та науково-методичної роботи, використання науково-педагогічного потенціалу та матеріальних ресурсів, розвитку матеріально-технічної бази і соціальної сфери. У цьому зв'язку видається абсолютно не логічним, таким, що суперечить засадничим принципам забезпечення національної безпеки України, покладення нагляду (контролю) за фаховою спеціальною підготовкою кадрів для

сектору безпеки і оборони на МОН, НАЗЯВО та відповідні структурні підрозділи управління освітою місцевих держадміністрацій. Натомість центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані ВНЗ зі специфічними умовами навчання, лише беруть участь у здійсненні державної політики в галузі освіти, науки, професійної підготовки кадрів та інших заходах із забезпечення навчального процесу;

– законодавчо закріплені права автономії вищого навчального закладу повинні розповсюджуватись і на ВНЗ із специфічними умовами навчання (самостійність, незалежність і відповідальність ВНЗ у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації наукових досліджень, освітнього процесу, внутрішнього управління, економічної діяльності тощо). Це часто не узгоджується із специфікою організаційної побудови та функціонування силових структур;

– оцінка рівня професійного навчання кадрів для сектору безпеки і оборони має здійснюватися за допомогою ступенів вищої освіти (молодший бакалавр; бакалавр; магістр; доктор філософії; доктор наук). При цьому ступені вищої освіти не можуть бути оцінкою рівня бойової та спеціальної підготовки «силовиків»;

– обов'язковість виконання курсантами (слухачами) ВНЗ із специфічними умовами навчання освітніх програм в обсязі кредитів ЄКТС¹. Це може не повною мірою відображати специфіку навчання у таких навчальних закладах;

– необхідність відкритості та гласності процедури атестації здобувачів вищої освіти у ВНЗ із специфічними умовами навчання. Це означає законодавчо закріплене право для будь-якої особи бути присутньою на атестації, вільно здійснювати аудіо- та/або відеофіксацію процесу атестації курсантів (слухачів) ВНЗ із специфічними умовами навчання. У зв'язку з цим неможливо забезпечити належний захист відомостей, що мають гриф «таємно» та «цілком таємно»;

– існування однакових стандартів вищої освіти для кожної спеціальності незалежно від специфіки навчання, які розробляються МОН України (за погодженням із Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти);

¹ ЄКТС (Європейська система трансферу оцінок; англ. – *European Community Course Credit Transfer System, ECTS*) – кредитна система, яка пропонує спосіб вимірювання та порівняння навчальних досягнень і переведення їх з одного інституту до іншого. Система може використовуватись усередині інституту, між інститутами однієї країни, а також між інститутами-партнерами з різних країн. ЄКТС базується на принципах взаємної довіри учасників і передбачає виконання правил щодо всіх її частин: ECTS-кредитів, ECTS-оцінок, Угоди про навчання та зарахування кредитів (1 кредит прирівнюється до 8 год. викладацької діяльності).

– суттєве обмеження прав державних органів, до сфери управління яких належать військові ВНЗ (ВНЗ із специфічними умовами навчання), щодо керівництва ними;

– зобов'язання ВНЗ із специфічними умовами навчання оприлюднювати на офіційному веб-сайті, інформаційних стендах та у будь-який інший спосіб щорічний звіт керівника, інформацію про використання та надходження коштів, штатний розпис тощо. При цьому слід враховувати, що не вся така інформація зазначених навчальних закладів може бути оприлюднена.

Існуючий Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266) [3], у частині, що стосується сектору безпеки і оборони, суперечить концептуальним положенням Закону України «Про основи національної безпеки України» та хибує на відверту відсутність логіки.

Так, у Переліку усталену наукову і практичну галузь «НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА» розмито і поставлено на другорядне місце після воєнних наук. Абсолютно не зрозумілим є виокремлення галузі 26. «Цивільна безпека» і входження до її складу спеціальності 262. «Правоохоронна діяльність». Абсолютно не логічним видається виокремлення окремих спеціальностей 254. «Забезпечення військ (сил)» та 255. «Озброєння та військова техніка». Натомість у Переліку немає таких спеціальностей, як «Розвідувальна діяльність», «Контррозвідувальна діяльність», «Інформаційна безпека» тощо. Про відсутність логіки та брак наукового мислення свідчать непоодинокі випадки, коли в Переліку назва спеціальності повністю збігається із назвою галузі знань, зокрема, спеціальності 081. «Право», 263. «Цивільна безпека» тощо.

Виходячи з положень нової редакції Закону України «Про вищу освіту» [8], щоб пройти всі рівні здобуття вищої освіти (від молодшого бакалавра до доктора філософії), необхідно щонайменше 12 років.

Згідно зі статтею 12 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», на даний час пенсія за вислугу років призначається військовослужбовцям за наявності в них вислуги 23 календарних років. Тобто більше половини строку своєї дійсної служби військовослужбовець може «захищати Батьківщину» в аудиторії.

Співробітники органів внутрішніх справ, Національної поліції, Державної пожежної охорони, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, органів і підрозділів цивільного захисту, податкової міліції, а також

Державної кримінально-виконавчої служби України мають право на пенсію за наявності у них страхового стажу 25 років, з яких не менше ніж 12 років і 6 місяців становить служба у зазначених структурах [10]. Тобто, достатньо закінчити ВНЗ із специфічними умовами навчання, прослужити шість місяців, звільнитися, піти працювати до будь-якої комерційної фірми і чекати, коли настане час отримувати пенсію за «тривалу службу в силових структурах».

Загалом підготовка кадрів для сектору безпеки і оборони України за стандартами вищої освіти є нераціональним і нецільовим використанням бюджетних коштів, не дозволяє оперативно забезпечувати силові структури досвідченими фахівцями, а також фактично перетворює спеціальні навчальні заклади на комерційні освітні установи.

Висновки та пропозиції

1. Як засвідчує проведений аналіз, функціонування вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання у структурі вищої освіти України не повною мірою відповідає стратегічним цілям модернізації системи забезпечення національної безпеки, а також суперечить окремим положенням законодавства України. Ліцензовані МОН України навчальні програми в обсязі кредитів ЄКТС, галузі знань і спеціальності, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, а також ступені вищої освіти не забезпечують здобуття ними необхідних знань, практичних навичок і вмінь, що, зрештою, унеможливує якісну фахову підготовку кадрів для сектору безпеки і оборони.

2. Підготовка кадрів для сектору безпеки та оборони України за часовими стандартами вищої освіти (12-річний термін здобуття повної вищої освіти) не виправдано затягує процес навчання українських «силовиків», є нераціональним і нецільовим використанням бюджетних коштів, не дозволяє оперативно забезпечувати силові структури досвідченими кадрами із практичним досвідом, а також створює реальні корупційні ризики перетворення спеціальних навчальних закладів на комерційні освітні установи.

3. Поступовий перехід до спеціальної професійної підготовки кадрів для сил безпеки і оборони з відмовою від стандартів вищої освіти стане реальним кроком наближення України до стандартів ЄС та НАТО. При цьому навчальний процес у відповідних освітніх закладах має бути максимально орієнтований на отримання фахівцями сил безпеки необхідних у роботі практичних навичок.

4. Навчальні заклади із специфічними умовами навчання мають бути виведені з-під безпосереднього підпорядкування (контролю) Міністерству освіти і науки України та Національному агентству із забезпечення якості вищої освіти.

Безпосереднє керівництво такими навчальними закладами (визначення обсягів державного замовлення на підготовку кадрів, затвердження програм навчання тощо) має здійснюватися центральними органами виконавчої влади/ державними органами зі спеціальним статусом, у структурі яких функціонують відповідні навчальні заклади із специфічними умовами навчання.

Загальне методичне керівництво та контроль за функціонуванням системи підготовки кадрів для сектору безпеки і оборони України доцільно покласти на спеціально уповноважений для цього орган державної влади.

5. Слухачами (курсантами) спеціальних навчальних закладів сил безпеки України повинні ставати насамперед ті, хто вже служить у відповідних державних органах (пройшов належний відбір і початкову підготовку), має відповідний рівень цивільної освіти, достатній життєвий досвід та відповідає певним професійним вимогам (стандартам). Крім того, відбір кандидатів для навчання, зокрема на короткострокових курсах, доцільно здійснювати серед найкращих випускників цивільних ВНЗ (особливо технічного профілю), проводити з ними тестування з виявлення відповідних професійних та особистісних якостей, спеціальну перевірку фізичної та психологічної здатності до подальшої тривалої служби в силах безпеки.

6. Органам сил безпеки України необхідно посилити увагу до питань кадрового забезпечення на всіх етапах: добір кадрів, їх навчання, професійна підготовка й перепідготовка. Особлива увага при цьому має приділятися питанням мотиваційної складової, відповідності професійним вимогам, належному патріотичному вихованню співробітників, постійному вдосконаленню їхніх практичних навичок.

7. Доцільно, щоб робота з удосконалення чинного законодавства України у сфері професійної підготовки кадрів для сил безпеки, інституційної модернізації всієї системи фахового навчання вітчизняних «силовиків» була започаткована прийняттям відповідної Концепції (затвердженої Президентом України) і завершувалась ухваленням Верховною Радою України відповідних змін до низки законів України: «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про Національну поліцію», «Про Службу безпеки України», «Про Національну гвардію України», «Про Державну прикордонну службу України», «Про Службу зовнішньої розвідки України» та ін. у частині визначення порядку відбору, підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для силових структур, ступенів спеціальної освіти, статусу диплома (сертифіката), гарантій працевлаштування, взаємозв'язку між здобутою освітою та просуванням по службі тощо.

8. Перспективи подальших досліджень за означеним напрямом повинні полягати насамперед у підготовці пропозицій щодо законодавчого

визначення особливого характеру, змісту й оцінок освітнього рівня у системі професійної підготовки кадрів для сектору безпеки і оборони України. Незважаючи на те, що дискусія про виокремлення професійної підготовки кадрів спецслужб із загальнодержавної системи вищої освіти ще не набула завершеного характеру, абсолютно об'єктивно є необхідність подальших наукових досліджень і практичних рекомендацій, які б забезпечили приведення системи підготовки кадрів спецслужб до сучасних умов протистояння російській агресії та забезпечення євроінтеграційного курсу України.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
2. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Постанова КМУ від 29.04.2015 № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248149695>
4. Buzan B. The evolution of international security studies / B. Buzan, L. Hansen. – New York : Cambridge University Press, 2009. – 383 p.
5. Park W. Introduction : Rethinking European Security / W. Park // Rethinking Security in Post-Cold War Europe / W. Park, G. W. Rees. – Routledge, 2014. – 192 p.
6. National Security Strategy of the USA [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nssarchive.us/wp-content/uploads/2015/02/2015.pdf>
7. Даллес А. Искусство разведки / А. Даллес. – М. : Международные отношения – МП «Уллис», 1992. – С. 80.
8. Rasmussen M. V. The Risk Society at War. Terror, Technology and Strategy in the Twenty-First Century / M. V. Rasmussen. – New York : Cambridge University Press, 2006. – 224 p.
9. Указ Президента України від 14 березня 2016 року № 92/2016 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/92/2016>
10. Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2262-12/print1443161996030646>

References

1. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [The Law of Ukraine “On Education”]. (n.d.). [zakon1.rada.gov.ua](http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1060-12). Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1060-12> [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» [The Law of Ukraine “On Higher Education”]. (n.d.). [zakon3.rada.gov.ua](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18). Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].

3. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 29.04.2015 № 266 «Pro zatverdzhennia pereliku haluzei znan i spetsialnosti, za yakymy zdiisniuietsia pidhotovka zdobuvachiv vyshchoi osvity» [Resolution of The Cabinet of Ministers of Ukraine on April 29, 2015, № 266 “On the approval of the list of branches of knowledge and specialties, for which the preparation of applicants for higher education is carried out”]. *kmu.gov.ua*. Retrieved from <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248149695> [in Ukrainian].
4. Buzan, B., & Hansen, L. (2009). The evolution of international security studies. New York : Cambridge University Press [in English].
5. Park, W. & Rees, G. W. (2014). Introduction : Rethinking European Security. *Rethinking Security in Post-Cold War Europe*. Routledge [in English].
6. National Security Strategy of the USA. (n.d.). *nssarchive.us*. Retrieved from <http://nssarchive.us/wp-content/uploads/2015/02/2015.pdf> [in English].
7. Dalles, A. (1992). *Iskusstvo razvedki* [Intelligence art]. Moskva : Mezhdunarodnye otnosheniya – MP «Ullis» [in Russian].
8. Rasmussen, M. V. (2006). *The Risk Society at War. Terror, Technology and Strategy in the Twenty-First Century*. New York : Cambridge University Press [in English].
9. Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 14 bereznia 2016 roku № 92/2016 «Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 4 bereznia 2016 roku «Pro Kontseptsiiu rozvytku sektoru bezpeky i oborony Ukrainy». [Decree of the President of Ukraine on 14 March, 2016, # 92/2016 “On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated March 4, 2016 “On the Concept of security and defense sector of Ukraine”]. *zakon5.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/92/2016> [in Ukrainian].
10. Zakon Ukrainy «Pro pensiine zabezpechennia osib, zvilnenykh z viiskovoi sluzhby, ta deiakykh inshykh osib» [Law of Ukraine “On pensions for persons discharged from military service and certain other persons”]. (n.d.). *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2262-12/print1443161996030646> [in Ukrainian].